

”Mən və Mən”

Xəyalə Rəis

Ötən həftələrin birində Pantomim teatrının repertuarında maraqlı bir tamaşa ismi ilə rastlaşdım – ”Mən və Mən”. Tamaşa Ceyhun Dadaşovun quruluşunda hazırlanıb. Əsərin müəllifi, aktyoru, rəssamı da odur. Deməli, sözügedən insan tamaşanın müəllifidir, çünki təkbəşinə bütün yükü (yalnız musiqi tərtibatı Elman Rəfiyevə məxsusdur) öz üzərinə götürüb, əsəri canlandırıb və tamaşaçılara hərtərəfli istedadını bəyan etməyə çalışıb. Beləliklə...

Tamaşa onunla başlayır ki, Aktyor güzgü qarşına keçib qrimlənir... Səhnədə güzgü, aktyorun oyun əşyalarını qoymaq üçün stol və kiçik stul var. Alaqaranlıq işıqlar, səhnədə sakitçilik hökm sürür... Qrimləndikdən sonra aktyor simasını tamaşaçılara çevirib, gülümsəməyə başlayır. Məlum olur ki, güzgü arxasında qrimlənən kloun imiş. O, öz tamaşaçılarının qarşına keçib, əyləncəli oyunlar göstərir. Hazırladığı kiçik şoularla tamaşaçıları əyləndirməyə çalışır. Bu zaman zaldakı tamaşaçılardan da istifadə edərək onların şəklini çəkir və simalarında təbəssüm oymağa çalışır. Tamaşaçı bir növ özünü tamaşanın bir parçası hiss edir, və iştirakçıya çevrilir. Aktyor öz şoularını nümayiş etdirdiyi zaman onun daxilindən ikinci bir Mən peyda olur. Həmin ikinci Mən bu şouların, süni təbəssümlərin mənasız olduğunu söyləyir. O, özü öz daxili ilə mübarizə aparır. Aktyor klounluq etmək istəmir, amma zamanın nəbzini tutmaq, onun axarı ilə getmək istəyi ona üstün gəlir.

İki Mənin arasında bir növ çaş-baş qalan aktyor, bunları tamaşaçılara bildirməməyə çalışır. Daxilindəki səs onu rahat buraxmır, vərdiş etdiyi klounluq və saxta təbəssümlərdən də ayrılıla bilmir. Bu, əslində aktyorun faciəsidir. Aktyor səhnədə obrazını yaradarkən onun iç dünyasından qopan o haykırtını duymamaq mümkün deyil. Aktyoru pantomim hərəkətləri ilə bu obrazı, kloun qismində insanları mənasız şəkildə güldürməkdən bezdiyini çatdırır, qorxur ki, o, insanları güldürməsə heç kim onu sevməyəcək, cəmiyyət içərisində özünə yer tapa bilməyəcək. Yeganə çıxış yolunu insanlar, cəmiyyət içində sevilməsi üçün bu obrazı, simanı oynamaqda görür. Yaşadığı həyatdan, insanların ikisimalı olmalarından, həyatın yalanlarla dolu olduğunu anlayır...

Aktyoru narahat edən əsas məsələ isə simasız olmasıdır. Şəkil çəkdirərkən simasının düşməməyindən qorxuya düşən aktyor daima öz siması barədə düşünür. O, şəkillərdə özünü

simasız olaraq görür. Girdiyi obrazlar, insanlara söylədiyi gündəlik yalanlar, onu simasını dəyişməyə məcbur edib. Artıq özü belə, neçə simasının olmasını unudub, güzgüyə baxarkən özünü tanımamasından qorxur. Səhnədə olarkən bir anlıq huşunu itirir, röyasında özünü simasız görür, bu onun ən qorxulu kabusudur. Ayıldıqda isə ilk işi güzgüyə baxmaq olur, içində röyasının yalan olmasını diləyən aktyor güzgüyə baxır və gülümsəyir. Siması artıq yerindədir, ancaq içindəki mən onun bir simasız olduğunu təkrarən xatırladır. Dramatik quruluşda hazırlanan tamaşada aktyor komik nüanslara da yer verir. Ağlayarkən hər cibindən, corablarının içindən, güzgünün arxasından dəsmallar çıxarıb ağlayır. Aktyor bu hərəkətləri ilə tamaşaçılara daxilindəki ziddiyyətli hissləri çatdırmaq istəyir. Onun daxilində kədər hökm sürdüyü halda, simasında süni gülüş peyda olur. Klounun daxili aləmi nümayiş olunduqda isə, səhnə qaranlıqlaşır, aktyor donur və işıqların təsiri altında aktyorun ikinci Məni, daxili dünyası görünür. Əslində hər bir insanın daxilində ikinci bir mən var. Aktyor psixi sarsıntı keçirərkən ona bir dostu zəng vurur. Simasının ağladığı halda o dostuna yaxşı olduğunu, hər şeyin qaydasında olduğunu, onu görmək istəmədiyi halda onun üçün darıxdığını söyləyir. Aktyor bu oyunu ilə hamının maskalandığı məqamları olduğunu demək istəyir. Məgər bu belə deyil???

Aktyor həyatını bu şəkildə yaşaya bilməyəcəyini anlayıb, özünü öldürməyə qərar verir. O, artıq yalanlarla dolu, simasız bir həyatı yaşamaq istəmir. Bıçağı əlinə alıb, özünü öldürməyə qərar verir, ancaq əlinə aldığı bıçaq da simasız çıxır. Bıçaq öz vəzifəsini yerinə yetirmir, çünki o da əsil bıçaq deyil. Aktyorun ölüm sevdası həyata keçmir.

Adətən pantomim tamaşalarında sözlərdən istifadə olunmadığı halda Cəhun Dadaşov tamaşanın ikinci hissəsində sözləri ilə onu bu hala gətirib çıxaran hadisələri tamaşaçılara danışır və düşdüyü bu ikili obrazın günahını cəmiyyətdə görür.

Tamaşa bitdikdən sonra Aktyorun, yəni tamaşada aktyor rolunu canlandıran aktyorun deyil, tamaşaya can verən Mənin içərisindəki Məni çıxarıb, tamaşaçılara göstərən Ceyhun Dadaşovdan təəssüratlarını soruşdum. O, hər bir insan bu tamaşaya baxarkən məni deyil, özünü görəcəyini bildirdi: "Yəni tamaşanı izləyən insan öz daxilini, hardasa səhnədə gördüyü xüsusiyyətlərin 40-50 faizini öz içində axtaracaq. Mənim mənim mənə bunu deyir. Onların ona nəyi deyəcəyini deyə bilmərəm. Artıq hər tamaşaçı mesajı özü istədiyi şəkildə qəbul edəcək".